

... despre „Național”

Marele succes al Teatrului Național din București la Festivalul Mondial de Artă Dramatică de la Paris a concentrat privirile lumii artistice asupra primei scene a țării noastre. Pentru iubitorii de teatru de peste hotare, instituția care poartă numele marelui dramaturg I. L. Caragiale s-a impus, dintr-o dată, pe o treaptă artistică bine definită, ca un corp unitar, reprezentativ, pentru valoarea spectacolelor sale. Dar pentru noi, care privim mai de aproape, momentul marcat se dezvăluie ca făcând parte dintr-o serie întreagă: treapta atinsă se învecinează cu altele. Urmărind cu atenție activitatea Teatrului Național, caracterul unitar și reprezentativ al manifestării mai sus-amintite nu mai pare atât de categoric. O sumă întreagă de aspecte, o suită de factori determinanți în viața proprie a acestei instituții apar, pe neașteptate, puse în lumină de marea biruință a artei noastre dramatice. Încît latența, de ani de zile, a unor discuții în jurul „Naționalului” primește azi un caracter acut. Lumea artistică a țării noastre vrea să știe care sînt, de fapt, adevăratele izbînzi și înfringeri ale Teatrului Național, căror cauze se datoresc, cine sînt cei chemați să întărească izbînzile și să înlătore lipsurile, cum și cînd se pot realiza toate acestea. O analiză, operată din diverse puncte de vedere și cuprinzînd cît mai multe planuri de activitate ale acestui mare laborator artistic, poate contribui la stabilirea principiilor, metodelor și perspectivelor de viitor.

Înțelegînd să răspundă acestei necesități, care plutește azi în atmosfera culturală a Capitalei și a țării, revista noastră inaugurează, cu acest număr, o dezbateră asupra activității Teatrului Național „I. L. Caragiale” din București.

Probleme care ne preocupă

Teatrele patriei noastre au început o nouă stagiune. Evenimentul a fost marcat printr-o intensă activitate în teatre, unde, în cadrul unor ședințe de lucru, s-au dezbătut probleme legate de o mai bună desfășurare a muncii. Presa noastră, în frunte cu „Scinteia”, a publicat și continuă să publice articole conținînd prețioase analize ale etapei de muncă încheiate, precum și interesante sugestii menite să ajute oamenii de teatru în străduințele lor de a găsi noi și eficiente mijloace pentru îmbunătățirea activității teatrelor dramatice.

Dacă nu se poate contesta faptul că, în general, mișcarea teatrală a izbutit

în ultimii ani să-și clădească o bază ideologică sănătoasă, și că în acest timp măiestria unora dintre artiștii noștri dramatici a crescut, iar calitatea spectacolelor s-a îmbunătățit, nu e mai puțin adevărat că atît în sectorul creației dramatice, cît și în acel al artei actoricești și regizorale, interpretarea dogmatică, strîmă, lipsită de orizont și de curaj a fenomenelor pe care le reflectă creația artistică a constituit o frînă în dezvoltarea artei teatrale. În activitatea noastră, am trăit momente cînd — cum se spune — tot satul vedea că ne înecăm în șabloane, în schematism și rutină, numai noi, cei amenințați cu inecul, nu căutam căi de salvare.

Multă vreme, s-au dat rețete scriitorilor, iar regizorii noștri utilizau pe rînd în spectacole formule învechite și de loc tîmăduitoare.

În fixarea profilului eroilor „pozitivi” și „negativi” s-a mers atît de departe, încît unii — și nu puțini — îi și vedeau aieva: mereu aceiași, figuri masive, cu priviri grave, cu mișcări calculate, cu șapcă pe cap și bătînd pîrintește pe umăr cu palma pe interlocutor — „pozitivii”; cu o privire întunecată, nefirească, cu un defect fizic obligatoriu, obezi (dacă era vorba de chiaburi); tipuri spilcuite, cu manșetă impecabil scrobită și nelipsita amantă (dacă era vorba de intelectuali) — „negativi”. Să nu mai vorbim bunăoară despre faptul că lipsa secretarului de partid într-o piesă cu temă contemporană era „netipică”, sau că îndrăzneala unui autor de a observa că natura a inzestrat pe acești secretari și cu unele cusururi era socotită cel puțin ca o atitudine „nejustă”. Este clar că o asemenea situație anormală era de natură să nemulțumească profund pe unii scriitori, ca de altfel și pe unii actori care se „incăpăținau” să creadă că viața este mult mai bogată și că deci și unghiurile din care e privită trebuie să fie mai variate decît cele stabilite de „canoane”.

Trebuie să recunoaștem, dacă vrem să fim sinceri, că la Teatrul Național „I. L. Caragiale”, preocuparea pentru stabilirea unui repertoriu care să corespundă într-o largă măsură sarcinilor de frunte ale teatrului nostru și care să fie pe măsura posibilităților de interpretare ale colectivului nostru, chiar dacă ne-a frămîntat în permanență, nu s-a manifestat cu tărie, consecvență și hotărîre. Este deci firesc ca, într-o atare situație, să nu putem vorbi astăzi despre un profil propriu Teatrului Național, așa cum ar fi de dorit să-l aibă.

A existat o perioadă în care operele clasice au fost oaspeți tolerați pe scenele Naționalului. Prezența lor, primită cu dragoste și sete de spectatori, stînjenea — pare-se — viziunea obtuză a unor „indrumători”, ca să nu mai vorbim de faptul că îndrăzneala în creație a unor regizori și căutarea noului erau considerate, de către majoritatea criticilor dramatici, drept abateri de neiertat de la arta realistă. Putem da multe exemple care arată că spectacole cu nimic dăunătoare educației culturale a oamenilor muncii aveau parte de o critică plină de rezerve. Criticile caracterizate prin lipsă de competență, prin necunoașterea esenței și specificului artei teatrale au abundat. Ca să nu mai vorbim despre „necesitatea”, subliniată de unii cronicari dramatici, ca în spectacole cu piese de mult intrate în patrimoniul culturii universale, să apară mai vizibil diferențiate, mai precis conturate „pozițiile de clasă”. Aceasta dovedește că noțiunea de „interpretare realistă” era sufocată în brațele atotbiruitoare ale unor ignoranți și apologeți mascați ai bucherismului, care prin sfaturile lor sîrăceau și uneori ucideau în fașă bogate și valabile mijloace de exprimare. Oare nu această caracteristică a criticii noastre, la care s-a adăugat, de astă dată, o însemnată doză de teamă, a făcut ca cele două spectacole clasice ale Naționalului din stagiunea trecută, *Regele Lear* și *Apus de soare*, să se bucure de critici (cu unele excepții) sărace în idei și „precaute”? Dar dacă despre *Apus de soare* — trecă-meargă — s-a mai scris, *Regele Lear* parcă nici n-ar fi fost prezentat. Și totuși, după o absență de cîțiva ani, pe

scena noastră se monta una din marile opere shakespeariene ! Această sarcină grea și-a luat-o regizorul spectacolului, Sică Alexandrescu, care, se știe, nu prea era „obișnuit“ să iuczeze la atari piese. Noi am considerat că este un act de curaj din partea lui. Doi venerabili maeștri ai scenei noastre : Gh. Storin și Ion Manolescu, înconjurați de G. Ciprian, Aura Buzescu, Marcel Angheliescu, Marietta Deculescu, Marietta Anca și alți actori au făcut și fac parte din distribuție. Oare nu era firesc ca spectacolul să atragă atenția criticii noastre ? Este el considerat slab ? Este slabă regia sau interpretarea rolului principal ? Dacă acesta este adevărul, de ce să fie ocolit ? Și de ce nu ne spune critica noastră cum ar dori să fi fost realizat spectacolul ?

Clarificarea acestei probleme este mai mult decât utilă. În asemenea cazuri, nu poate fi vorba de menajarea susceptibilității unuia sau altuia. O analiză temeinică a acestui spectacol ar fi fost de folos întregului teatru rominesc. Avem nevoie de atari documente : de ce să nu știe, alături de noi, urmașii noștri, care a fost părerea criticii competente despre montarea *Regelui Lear* pe scena Teatrului Național în anul 1955 ? Care a fost viziunea regizorului Sică Alexandrescu ? Și pe ce linie a mers interpretarea lui Gh. Storin ?

Nu e mai puțin adevărat însă că regizorii noștri nu se pot lăuda că sint preocupați de găsirea unor metode de creație noi, pline de curaj, care să suscite interes în cercurile artistice, care să dovedească inițiativă și forță creatoare, fără să fie dezmințiți de dovezi concrete.

Majoritatea spectacolelor noastre sint corecte. În ce sens ? În sensul că nici nu entuziasmează și nici nu indispun ; sint interpretate de actori talentați, care își muncesc rolurile și care înfățișează corect eroi și fapte ; nu supără pe spectator, dar nici nu-i răscolesc întreaga ființă, zile întregi. Fără doar și poate că teama de a nu greși, de a nu prezenta un spectacol „discutabil“, lipsa de curaj în căutarea unor noi formule de expresie artistică, condamabila toleranță a direcției de a accepta — după „lupte“ îndelungate — tot formula propusă de regizor în privința distribuției, toate acestea au contribuit la *onestitatea* dar, totodată, la *anostitatea* unor spectacole.

Cu toate aceste constatări, la care ne obligă obiectivitatea, nu putem să nu arătăm că regizorii Teatrului Național — între care, în ultima vreme, se numără și Marietta Sadova, al cărei prim spectacol *Apus de soare* a însemnat o certă biruință a scenei rominești — sint cele mai conturate personalități ale teatrului nostru de azi.

A convocat Sică Alexandrescu un colectiv pentru începerea repetițiilor la *O chestiune personală* de A. Stein. Se știa în colectiv că piesa se discută. Se făceau pronosticuri de distribuție. Obișnuiți cu roluri „șablon“, actorii prevedeau ce personaje vor interpreta. Dar iată o surpriză !, o mare surpriză ! Majoritatea actorilor distribuiți în piesă s-au așternut pe citit și citeau cu o nemaivăzută curiozitate rolurile primite. „Aaa... asta da ! Am ce studia ! E o cunoștință cu totul nouă. Merită să ne împrietenim“. Și au izbutit actorii să-și cunoască de așa manieră „noile cunoștințe“, încit au prezentat, în cinstea Congresului partidului nostru, *într-o lună*, unul din cele mai bune, mai curajoase, mai instructive și mai apreciate de public spectacole. Avem nevoie de cit mai multe exemple de felul acesta.

Dar noi considerăm că a avut curaj și Al. Finți cind, în *Platon Krecet*, i-a distribuit pe Geo Barton și pe tinăra Gagialov-Zirra în roluri de mare răspundere. Acest lucru n-a fost remarcat, a fost trecut sub tăcere.

Spectacolele regizate de Moni Ghelerter sint spectacole bune, nici unul n-a constituit o cădere. Nici nu s-ar fi putut întâmpla așa ceva, căci Moni Ghelerter este „foarte precaut“. Își studiază distribuția timp îndelungat (cam atit cit este

necesar pentru pregtirea propriu-zisă a spectacolului, poate și mai mult !) și nu riscă *niciodată* cu distribuția. Rolurile trebuie să meargă „mănușă”, cum se spune în limbajul de culise al actorilor.

Contribuim, în acest fel, la dezvoltarea multilaterală a mijloacelor de expresie ale artiștilor noștri ? Le facem oare munca mai atrăgătoare, mai plăcută ? Dăm spectacolelor noastre acea noutate, acea notă inedită, mereu proaspătă, pe care o așteaptă spectatorii ? Credem că nu. Ce-i de făcut ? Ne vom spune mai jos părerea, după ce vom vorbi cite ceva și despre repertoriu.

Se știe că repertoriul este baza activității noastre, este oglinda fiecărei instituții de teatru.

Până acum, repertoriul teatrelor noastre se întocmea pe baza propunerilor, în primul rînd, ale regizorilor. (Poate, există excepții. La Teatrul Național însă, lucrurile așa stau.) Vin și actorii cu propuneri. Cei vîrstnici, cu piese care conțin roluri „pentru ei”; cei tineri, de asemenea. Cei vîrstnici propun, în general, piese clasice ; gustul celor tineri variază : în general, înclină și ei spre clasici. Deci : regizorii propun piese care le convin lor, care stau în posibilitățile lor, care le sînt mai apropiate, mai dragi ; actorii, la fel. Totuși, „gusturile” diferă în mod considerabil. Alegerea unei piese creează foarte multe nemulțumiri. Dacă o anumită piesă iese din discuție, actorul sau regizorul care a propus-o se supără și manifestă o totală indiferență față de sarcina, care cere conlucrarea tuturor, de a întocmi un repertoriu valoros. Distribuirea unui actor, care a propus o piesă respinsă, în altă piesă este privită de acesta cu neîncredere, cu rezervă, cu scepticism ; uneori, refuză roluri, invocînd felurite motive „binecuvîntate”, legale. La rîndul lor, regizorii refuză în mod categoric să lucreze o piesă la care „nici nu s-au gîndit”. Părerea noastră este că au și ei dreptate. Degeaba voi forța, eu sau dumneata, sau altul, pe cutare cetățean să fie specialist în... chimie, dacă el se pricepe în materie de aprovizionare : nu va ieși, de aici, decît un chin pentru *cetățeni*, în primul rînd. Cam așa e și la noi. Unii, printre care mulți actori, cer să ne axăm repertoriul pe mari opere clasice. Foarte bine. Să vedem însă dacă vom putea implini cu cinste această sarcină. Poate că da. În tot cazul, un lucru e cert : *cu puține excepții, regizorii Teatrului Național* nu au o experiență îndelungată în materie de teatru clasic. Fiecare dintre ei a încercat să realizeze asemenea spectacole. Este nevoie de *curaj*, dar și de *timp*. E oare un păcat că atenția unora este îndreptată spre un anumit repertoriu ? Dacă preferința lor merge spre un anumit gen, în care sînt competenți, trebuie oare forțați să cuprindă și alte genuri ? Noi credem că am greși, impunîndu-le un asemenea lucru. Încurajarea creatorului de artă pe linia operelor care îi sînt mai dragi și mai apropiate este cea mai potrivită politică culturală, singura care poate duce la succese certe.

Dar regizorii noștri iubesc, totuși, teatrul clasic. Dovadă stă faptul că, pentru stagiunea care a început, au propus piese din marele repertoriu clasic : *Burghezul gentilom*, *Noaptea regilor*, *Un dușman al poporului* etc. Se va spune — probabil — de către unii, care încearcă să definească noțiunea de clasic, că nu sînt totuși piese clasice de mare desfășurare. Ca și cum ar exista un gen clasic major, caracterizat prin mare desfășurare de acțiune, și altul minor, în care acțiunea se desfășoară într-un cadru mai intim ! S-a urmărit o varietate de lucrări, avîndu-se în vedere temele tratate, ideile exprimate și asigurarea unor distribuții interesante, valoroase, adecvate.

Trebuie să se știe, de asemenea, că în alcătuirea unui repertoriu, teatrul e obligat să țină seamă și de alți factori, foarte importanți, cum sînt mijloacele tehnice ori financiare pe care le are la dispoziție. Cit despre componența colecti-

vului, acesta este un factor determinant. Teatrului Național, în ciuda colectivului numeros pe care-l are, îi lipsesc actori de anumite genuri și virste. Avem comediieni excelenți, deci comedia poate fi promovată la maximum. Avem și tragedieni excelenți, deci și această direcție trebuie exploatată. Și totuși, intenția laudabilă a unor regizori de a monta teatrul romantic al unui Goethe sau Schiller se izbește de o anumită eterogenitate a colectivului nostru. S-ar putea să fie aici și o incompletă utilizare a valorilor artistice ale colectivului; dar nu e mai puțin adevărat că ne aflăm și în fața unui grav decalaj între generațiile de actori. Discrepanța aceasta ar putea fi înlăturată, dacă elementele tinere ar fi privite cu mai multă încredere și îndrumate cu mai multă grijă și răbdare de către regizori. Există însă și actori și actrițe care stau de ani de zile și întrețin o atmosferă insuportabilă, pentru motivul că nu joacă. Sint teatre care au nevoie de aportul lor artistic și unde aceștia ar putea într-adevăr desfășura o muncă rodnică, dar îngustimea unor legi ne oprește să-i transferăm, iar ei nu vor să figureze în statele de plată ale altor teatre: țin neapărat să joace pe scena Naționalului! Aceștia se consideră „mari nedreptățiți ai sorții”. Cine este în măsură să rezolve această problemă, în mod principial și practic? Până în prezent, conducerea teatrului n-a fost în măsură s-o rezolve și singură nici n-o poate rezolva.

Teatrul nostru are și cițiva regizori tineri, absolvenți ai Institutului. Fiecare dintre ei a lucrat în mod independent la unul sau două spectacole. Rezultatele muncii lor n-au izbutit să atragă atenția. Este adevărat că n-au fost ajutați în muncă de regizorii principali ai teatrului, decit înaintea datei premierei, cind — îngrijorați de calitatea spectacolelor — au pus mina și maeștrii cu mai multă experiență. În momentul de față, acești tineri regizori sint asistenții regizorilor principali, la piesele, în repetiții. Lucrează însă fără prea mare tragere de inimă. În general, tineretul nostru nu a fost ajutat indeajuns spre a-și da măsura posibilităților sale.

Pentru a oferi publicului spectacole interesante, proaspete, emoționante, conducerea teatrului nostru trebuie să pornească cu curaj la aplicarea hotăririi sale în ceea ce privește întocmirea distribuțiilor. Regizorii trebuie să caute cele mai variate căi prin care să facă repetițiile plăcute, atrăgătoare. Ei trebuie să lase pe actori să-și desfășoare larg imaginația și capacitatea lor creatoare (paralel cu aceea a regizorilor), păstrind, bineînțeles, un respect sfint față de textul dramatic.

Prin organizarea unor numeroase discuții asupra spectacolelor noastre, la care să invităm presa și spectatorii, s-ar obține rezultate îmbucurătoare, am învăța să primim mai lesne și cu mai mult calm sugestiile, criticile.

Dar oare numai problemele de mai sus ne frământă? Sau este aceasta singura fațetă a lor? Desigur că nu. O tratare mai largă, cuprinzind multiplele lor aspecte, necesită însă un spațiu considerabil. Cite n-ar fi de spus, de pildă, despre scenografie (prea o uităm mereu), despre slaba organizare a muncii, despre atitudinea față de cadre! Ce mare răspundere cade pe umerii noștri în privința dramaturgiei originale! Am dori să ne spunem părerea despre toate acestea și despre altele, dacă redacția ne va îngădui, și cit mai curind.

Nu putem să nu arătăm că, pentru o bună organizare a muncii și pentru ridicarea ei calitativă, activitatea consiliului artistic este de cea mai mare însemnătate. De fapt, pentru activitatea creatoare a teatrului, *prezența vie și activă* a consiliului artistic la discutarea repertoriului, la lectura pieselor originale, la repetițiile generale ale viitorului spectacol al teatrului este absolut necesară și firească. Numai că prezența vie și activă nu înseamnă prezentarea unor propuneri la întimplare și repetarea la nesfârșit a acelorași titluri de piese, nici debitarea citorva caracterizări și epitete „diplomatice”, destinate să înlocuiască o analiză aprofundată a

lucrării care se discută, și nici prezentarea unor complimente sau aluzii „subtile“, în locul unei critici temeinice și sincere, care să se aplice la roluri sau la spectacole.

Regizorii teatrului au o mare răspundere în această privință și lor le revine, în primul rând, sarcina de a fi, prin exemplul personal, animatorii Consiliului artistic. Sprijinul lor trebuie să se manifeste atît în rezolvarea chestiunilor artistice de prim ordin, cit și în soluții practice date problemelor care se ivesc treptat în munca de pregătire a spectacolelor. Înalta lor calificare profesională, orizontul viziunii lor artistice, conștiința instrumentelor de lucru proprii și cunoașterea posibilităților creatoare ale colectivului, — iată forțele pe care regizorii trebuie să le aducă în dezbaterile consiliului artistic. Numai efortul conjugat al acestora îi poate asigura eficacitatea.

Pentru îmbunătățirea activității teatrului, stimularea atmosferei creatoare, prin mijloace variate care să trezească interesul actorilor, este de asemenea necesară. Socotim că la aceasta poate contribui în mare măsură realizarea unui ciclu de conferințe experimentale. Actorii noștri vor avea astfel posibilitatea să se documenteze cu privire la problemele teoretice și practice pe care le ridică realizarea marelui repertoriu clasic. Totdeodată, ei își vor putea încerca „forțele“, interpretînd unele fragmente din marile opere ale literaturii dramatice universale. Prezența — desigur, numeroasă — a publicului la aceste rodnice experiențe va constitui un factor hotărîtor pentru reușita lor și va contribui la o apropiere mai strînsă între oamenii noștri de teatru și masele de spectatori.

Stagiunea de față este plină de perspective frumoase, creatoare. Depinde numai de noi să le transformăm, printr-o muncă susținută și neprecupețită, printr-un elan creator, în realizări concrete: în spectacole demne de prima noastră scenă, pe măsura adevăratelor posibilități ale slujitorilor ei.

Să nu ne uităm lipsurile, ci să le înlăturăm cu hotărîre, dar, în același timp, să lăsăm deoparte ezitățile și să pornim cu mult curaj la înfăptuirea sarcinilor noastre.

Vasile MOLDOVAN

Întrebări...

Amintirile oricărui spectator sînt legate mai întotdeauna de Teatrul Național. Care dintre noi nu păstrează în memorie impresiile solemne ale ridicărilor de cortină în impunătoarea sală, distrusă acum mai bine de 12 ani? Poate cineva uita nerăbdarea adolescentă cu care erau așteptate matineele de joi sau duminică? Fiorul pe care ți-l dădea biletul cumpărat cu 5 lei, păstrat cu sfințenie pînă în ziua spectacolului, cînd urcai sutele de trepte de la intrarea laterală, pentru ca să-ți ocupi iocul jînduit, în apropierea... plafonului teatrului? Dar amintirile nu se leagă numai de vîrsta adolescenței și a studenției, nu numai de solemnitatea cadrului, ci mai ales de spectacolele acestui teatru, de marii săi actori. Cu toții frecventam și teatrele particulare, unele meritorii pentru repertoriul și arta lor — ca cel condus de Lucia Sturdza-Bulandra, Tony Bulandra, Maximilian, Manolescu sau Gh. Storin —, dar nicăieri nu simțeam un fior artistic atît de puternic. În Teatrul Național, se păstra — peste toate vicisitudinile vremii — climatul cultural al marilor înaintași, spiritul real al artei teatrale naționale, făurite în zeci și zeci de ani de osteneala scriitorilor noștri dramatice, de marii noștri actori.

Așternînd aceste rînduri pe hîrtie, mă întrebam dacă de același sentiment este